

ДВЕ ПРИЧЕ

Анђео у предграђу

Велика црна лимузина споро се кретала градом у дубоком сну. Брундање њеног мотора одзвањало је празним улицама, одјекивало у проласку поред зграда ољуштених и запуштених фасада. Испред и иза ње кретале су се још две лимузине, истог тромог изгледа и са црним завесицама на прозорима. Ова колона подизала је дебели слој прашине који се накупио на улицама, беше веома сушно доба, бачене папире и боце, успут умало не прегазивши једног или двојицу непажљивих бескућника који су такође били и под утицајем алкохола.

У једној улици, боље рећи једном реду нахерених кућица сиве и неугледне спољашњости, с малим двориштима испред и приручним депонијама свега и свачега иза, са дежурним мачкама које су се савесно бавиле својим пословима, колона се зауставила. Из прве и треће лимузине изашла су два типа, сањиви и у сивим оделима, с олабављеним чворовима на краватама. Помно су погледом претражили видокруг, а затим нежно тапнули по крову лимузине у средини. Када су се на њој отворила тешка врата, обложена црвеним плишом и са црним завесицама на прозорима, из ње је опрезно искорачила здепаста прилика у карираној кошуљи и немарно пребаченим пуловером преко рамена. На њеним сивим панталонама била је приметна велика флека, последица поскакивања тешког возила на лошем и неравном друму, за шта је несрећни возач био љутито изгрђен – ни крив ни дужан. Ципеле са коцкастим врхом, ове прилике, потмуло су одјекивале по плочнику, прљавом, прашљивом, с насловним странама новина од јуче и познатим ликом на њима. „Ех“, оте се прилици само од себе. Два сањива лика, тешким кораком пришла су гепеку треће лимузине, отворили га и из њега извадили канту црвене боје и одговарајућу четку. Прилика из средње лимузине веома полако навукла је гумене рукавице на крупне шаке; потом, усредсређеног погледа дала се у потрагу за одговарајућом површином за писање. „Овај зид је добар“, помислила је прилика, „као да је недавно окречен.“ Два сањива типа потом су спустила канту са бојом на плочник, додали четку и потом су се распоредили, један на леву, други на десну страну здепасте прилике, која је непомично стајала пред зидом у стању дубоке концентрације.

Случајни пролазник, у ово глуво доба ноћи, био би веома изненађен, наравно, ако би такав сусрет уопште преживео, када би у здепастој прилици, у, мора се казати, смешној пози са кантом боје у једној и четком у другој руци, препознао ВОЂУ главом и брадом. Да, то је био ОН. Вођа партије и револуције, свих прогресивних елемената, државе целе и цркве државне, омладине, земљоделца, школованих, студената, напредних

жена, умивене, чисте и невине дечице... Након тих неколико тренутака концентрације, који су поспаним типовима у сивим оделима изгледали као вечност, Вођа је полако почео да пише по зиду, повремено замачући четку у канту са црвеном бојом. Неспретно подизање и спуштање четке распршивало је капљице боје које су се спонтано организовале у мрље, на зиду и плочнику, и тако употпуњавале општи уметнички дојам. Након још неколико тренутака, на зиду је завршишао следећи натпис: НАС ВОЂА – НАС ПОНОС. ЗЈВЕО ВОЂА НАС!!!

Изненадан и продоран, ужасавајући, звук аутомобилске сирене средње лимузине проломио се у недоба. Клонула глава заспалог сиротог возача погодила је где не треба и изазвала непријатну укоченост и унезвереност код све тројице напољу. Возач је, нагло се пробудивши, подигао обе руке увис. Хитри покрет двојице у сивим оделима у правцу возача нагло је прекинула појава старијег човека с трофејном сачмарицом чија се цев пресијавала на уличном светлу. „Реци својим Керберима да буду мирни“, човек се обратио Вођи који је покретом руке јасно илустровао ову заповест. „А ја се питам која ли ми то неписмена будала шара по зидовима мало-мало, само што окречим...“ Вођа, пренеражен, није успео да схвати како се неко усуђује да му прети, и то тако дрско – сачмарицом, премда га је опхрвао неодређени утисак да човека однекуд познаје; овај пак рече: „Уђи унутра, и нека Кербери остану напољу.“

„Знаш ли чија је ово кућа?“, рече домаћин када су ступили у унутрашњост која се чинила пространијом него на први поглед. „Сећаш се када је долазио онај филмски или позоришни редитељ из иностранства, уметник-наивчина, пре неку годину? Прво што је видео у овом граду био је човек који је летео са шестог спрата управе твоје полиције; бацио се кроз прозор, након десет сати тортуре... и то због неких стихова... Отада се на свим спратовима налазе решетке... Ово је кућица тог несрећника... Да ли је то био један од циљева наше борбе?“

Један од Кербера вирио је кроз прозор. „Кажи свом Керберу да ћу му просути мозак по истом оном зиду ако се још једном помоли на прозору, јасно?“

„Зашто стално помињеш те Кербере, шта ти је то?“, рече Вођа након што је одсечним покретом руке поменутог најурио с прозора, „и ко си ти заправо? Наше борбе, шта то значи?“

„Не препознајеш ратног друга и колегу револуционара? Не знам и како би. Сећаш се битке код Велике Окуке, пресудне по много чему? Данас тамо водите дечицу и држите их сатима на сунцу и киши, тупави учитељи проповедају им текст из брошура... Из оне рупе коју су ископали заробљеници, у коју сте после бацали и другове и непријатеље, без разлике, и заливали их кречом... ја сам се извукао... иако тешко рањен. Вукао сам се кроз просуте мозгове, крв, голе руке, стопала са којих су свучене чизме, просута црева... Након ко зна колико времена освестио сам се у неком стајском ђубриву... Сељак изнад моје главе држао је виле... премишљао се да ли да ме докрајчи или да ми превије ране... Па ето, смиловао се на мене. Жив сам и здрав, премда ми ту и тамо недостаје понеки део.“

Храмао је на десну ногу док се кретао према зеленом креденцу из кога је извукао боцу жестоког пића. Налио је две чашице и потом сео наспрам незваног госта. Запалио је цигарету; њен плавичасти дим завитлао је према таваници. Изнад њих шкиљила је

гола сијалица. На столу није било ничега осим боце, чашица и једне лимене конзерве са водом која је служила као пепељара. На малој хоклици, новине од јуче и једна блистава црвена јабука. „Запали“, рече домаћин спуштајући кутију са цигаретама. „Не смем, брани ми лекар, ма да је један, читав конзилијум.“

„Угојио си се кô свиња“, рече домаћин подижући обрве, што Вођи није било нима-ло пријатно, одавно се одвикао од таквог тона. „Револуција је уносан посао, а?“ Вођа је неколико пута длановима прешао преко груди; на његовој кошуљи могло се приметити неколико црвених флека; пуловер је остао напољу, спао је када се огласила аутомобилска сирена. Вођин помало тупи поглед скакутао је по лицу домаћина. Покушавао је да га врати уназад у времену, да га се присети из млађих дана, *ко је овај човек?*, зујало му је по мозгу.

„У своје време био сам политички комесар Другог батаљона“, рече домаћин куцнувши потпетицама испод стола. „Још од гимназијских дана испољавао је критичку свест и свест о неопходности друштвених промена... Је л' тако некако пише у вашој усраној *Великој енциклопедији борбе и њоноса?*“ Вођа је отворио уста у намери да изјави нешто прикладно, међутим, чинило се да је остао без даха. „Реци ми, молим те, шта ти значи ово шкрабање по зидовима у глуво доба ноћи? Пре неко вече чврсто сам одлучио да упуцам оног што ми шара по кући... Знаш већ како људи лако нестају... и нико више за њих не пита...“ Вођа се стресао од језе, почео је, муцаво: „Али, ја сам, знаш... Ја не могу, тек тако... Како то мислиш, нестану? Изгледа... лудо, знам. Па ето, да ме мине жеља... за конспирацијом, ноћним акцијама... Свакога дана окружен сам званичним портретима и натписима, и тако... ово ми се чини некако непосредније... обраћање.“ „Да“, рече домаћин, „конспиративне акције у лимузини и са овим грмаљима... баш су налик оним нашим, кад смо такође шкрабали по зидовима и гањали се са жандарима, само што смо ми писали *Доле!* и *Смрћ!*... Знао сам да си кваран, видим и неписмен, ал' да си поблесавио начисто... Мада, кад год сам те гледао на телевизији... док се није покварила ђавоља справа... питао сам се ко је ту луд... млађење празне сламе, док људи пиште у тамници... гладују... нестају, без трага и гласа. Било је и наших другова који су скончали с веома необичним прострелним ранама... после сте им подизали бисте, угуравали их у књиге... Ја нисам прошао богзна како, осим оне кратке одреднице у енциклопедији, и немам бисту.“

„Знаш“, подигао је глас Вођа, донекле окуражен пићем; рука му је пошла према изазивачки остављеној кутији јефтиних цигарета, али ју је хитро повукао. „Наша је земља, након рата и револуције, и свега онога кроз шта смо прошли, постигла немерљив напредак, да ли можеш да га упоредиш с претходним стањем... А да су жртве потребне јесу, јесу, ево, и ја вучем ране и ожилјке, и...“ Подигнута рука његовог саговорника натерала га је да ућути, скоро магичном снагом. Вођа се иначе тешко изражавао без припремљених реферата, одштампаних крупним словима.

„И моје су руке кржаве... и савест ми није чиста... из чисте вере у оно што смо тада булазнили. Али, практично деловање – како се говорило, сасвим је друга ствар. Док сам бауљао из оне рупетине, пробијајући се кроз просуте утробе, говна и крв, доживео сам нешто као... откровење, кајање, шта знам, нисмо о томе говорили на састанцима и митинзима. А знаш ли шта ми је све време, упркос свему, било пред очима... и

постало мотив за – некакво искупљење?“ „Искупљење, какво искупљење, шта трабуњаш?“, рече Вођа, кога је алкохол све више обузимао. „А да пошаљеш ове Кербере кући? Зашто да дрежде напољу?“, рече домаћин, припаљујући још једну цигарету на претходну која је догоревала. „То није могуће, морају да остану колико год треба; за то су обучени и плаћени, ко их јебе. Досад су већ заспали вероватно.“

„Жртве, кажеш. А да ли се у жртве јебене револуције рачуна и она млада жена на којој смо се изређали оне ноћи, у селу близу Велике Окуке, светог тла револуције? На крају си јој просвирао мозак, потом си убио и њеног малог брата. Ја сам машинком изрешетао њихове родитеље, старији брачни пар – да не живе даље с таквим сећањем. И то мало сеоско имање касније је сравњено са земљом... да се начини место за ону грдбу коју називате споменичким комплексом... Е па видиш, ти људи, отада, моја су браћа и сестре... Она, та млада жена вукла ме је за руку, извлачила из оне рупе, бледа, распуштене косе, сва у белом... ништа је није укаљало... Она ме је избавила. Она је... анђео. Не знам да ли сам икада изговорио ту реч.“ „Ти си луд, очито“, рече Вођа разрогачених очију, наискап испивши своје пиће и треснувши чашицом о сто. Приче о било каквом насиљу одавно нису биле предмет његових мисли, иначе ретких и затрпаних обилним оброцима и алкохолним пићима из иностранства. И на свечаним академијама дискретно је у уши стављао вату. „Човек у револуцији јесте звер – уништитељ“, наставио је и сам донекле изненађен оним што је рекао. „Нема новог, док се старо не разори до темеља... а тог села, те жене, не...“ Поново га је домаћинова подигнута рука прекинула.

„Не сећаш се, наравно. Ко би пребројао све те неопходне жртве, зар не?“

Домаћинов израз лица почео је да се мења. Постајао је све блеђи, а затим се читав почео осипати, као расушени замак од песка на жалу; шуштање песка који је сипио на дрвени патос било је заглушујуће; и сама соба некако се смањила и затамнила; Вођа, ужаснут и паралисан, није био у стању да се помери ни педал; ниједан од Кербера није се усуђивао да погледа кроз прозор, тако им је наређено. Вођа је чврсто затворио очи, надајући се у крајичку мозга да ће се ускоро пробудити у свом меканом кревету са балдахином од црвеног плиша. Само још један кошмар.

Након ко зна колико времена отворио је очи и пред собом угледао жену бледог лика и распуштене косе; поред ње стајали су старији брачни пар и мали дечак који је трљао очи, као да се малочас пробудио. Жена је испружила руку, устао је и пошао за њом. Песак је скрипао под његовим корацима.

Након недељу дана, Централни савет партије и државе био је принуђен да у јавном саопштењу изнесе трагичну околност да вољени Вођа није више у стању да обавља своје бројне дужности те да све послове управе преузима колективни орган посебно именован на одређено време. У највећој тајности пребачен је на посебно одељење Војне болнице; непрестано је понављао: „Анђео, анђео“, што је врсне медицинске стручњаке доводило до очајања, тако да је на крају био позван и чиновник државне цркве; неколико дана касније преминуо је у агонији. Колективни орган именован је једног од његових ратних другова, такође јунака из битке код Велике Окуке, за новог Вођу. Гласине су касније колале о томе да је овај наредио да му се убризга спасоносна инјекција, када је донекле разабрао шта бивши Вођа говори у својим наизглед хаотичним литанијама.

Двојица Кербера и сироти возач данима су испитивани у посебном одељењу специјалне полиције. Њеним агентима никако није полазило за руком, и поред одласка на лице места, да пронађу поменути кућицу с исписаном паролом. Службена возила упорно и дискретно обилазила су рејон, из дана у дан, као да се очекивало да ће однекуда искрснути; на предоченом месту налазио се мали али складно уређени парк; старији брачни пар седео је на клупи и хранио голубове; господин достојанственог држања лагано је шетао, храмајући на десну ногу, с данашњим новинама и једном јабуком у кеси; млада жена, бледог анђеоског лика и дуге косе, нешто је раздрагано говорила малом дечаку; у ограђеном простору с песком играла су се деца; радници су у журбано радили на постаменту за нови споменик.

Образовање краља

„Ево и овога примера, драги мој Александре, кажу да кукавице, тако се наиме називају те птице, када треба да снесу јаје, не праве гнезда него их полагају у гнезда гугутки или голубова, и не леже на њима нити изводе младе; али када се млада кукавица излеже и порасте, она избацује из гнезда оне с којима је до тада живела. Постаје лепа и јака птица, тако да лако може загосподарити осталима. И још кажу да је гугутка толико одушевљена њеним изгледом и држањем да је уопште не раздваја од својих младунаца...“

Краљевић Александар некако није био одушевљен овим примером, као да његов стари учитељ – Аристотел – има још нешто у виду, али је његовом дечачком уму то измицало. Опет, не би се ваљда с њим, након свега, играо којекаквим двосмислицама. Заустио је нешто да упита, међутим, одустао је. Дан је био превише врео, чак и у овом сеновитом гају надомак плаветнила мора; ка његовом хоризонту Александров поглед често је стремио. Остали дечаки, из добрих породица, судећи по отежалим капцима и тупим погледима, одавно нису присутни на часу.

„А кад смо већ код птичјег света“, наставио је Аристотел надахнуто и живахно, „кажу да у Египту птица која се зове газивода слободно улеће у уста крокодила и чисти им зубе, уклањајући ситне комаде мяса које се ту задржавају; крокодилима се ово допада и уопште их не повређују, премда су звери крволочне.“ „Шта ли му је данас са овим птичуринама...?“, помислио је Александар, благо извивши уста. „Детлић, знаш како изгледа детлић, показао сам ти“, Александар климну главом, прамен плаве косе пао му је на очи, „он се спушта низ дрво као гуштер, наглавачке на стомаку. Храни се инсектима из стабла и веома брзо удара кљуном по њему не би ли се докопао ларви које су му нарочита посланица. А кос, знаш и за њега, е, у Аркадији и Килени беле је боје, само ту и нигде више, и веома умилно и љупко пева; ко хоће да га улови, мора да сачека глуво доба ноћи... Док козе...“, муњевито је Аристотел напустио поље орнитологије, „које живе на Криту, ако некако буду повређене, сместа трагају за биљком којој је име диктамон и њоме се исцељују. А корњачама се некада догоди да поједу змију, обично младунче; тад морају брзо да се наједу дивљег оригана иначе угину; били су, знаш, неки докони пастири који су хтели да испитају читаву ствар; након што

је корњача појела змијче нису јој дозволили да се наједе оригана тако да је сирота – угинула; и тако су они...”

Александар је добро знао колики је обухват Аристотеловог ума и да није било ствари под капом небеском којом се није позабавио, све с птицама, козама и осталим зверињем. Сада га је, међутим, донекле издало стрпљење и завапио је: „О учитељу, није ли било доста о козама и птицама? Кад ћемо се опет вратити Хомеру, лавовима и тигровима? За владање хоћу да се спремам и за бојеве, нећу да вијам козе и корњаче, ни по Македонији ни по Криту.“ Његов громки глас пренуо је из полусна остале дечаке. Пажња им се пробудила чим је краљев син поменуо битке и владање. Песма зрикаваца постала је заглашујућа након Александрове упадице; обузело га је кајање. Прекидање других док говоре, грубо и неотесано, није била његова одлика; њу је углавном виђао код свог оца, Филипа Једнооког. Настојао је да не личи на њега.

Аристотел је ћутао неко време, погледа упртог у плави хоризонт. Песму зрикаваца у мислима рашчлањивао је у ритмичке јединице и тихо је нешто мрмљао. Јасно је у овом младићу, који му сада понизно тражи опроштај што му је упао у реч, видео да је предодређен за нешто велико, али кратког века.

Коначно проговори: „Кажу да међу Скитима, који се зову Гелони, постоји звер изванредно ретка, због чега ју је веома тешко ухватити, као и због тога што мења боју, која се зове тарандрос. Кажу још да мења боју свог крзна према месту на којем се налази; постаје исте боје као дрвеће или земља, и уопште места где се затекне. Та промена боје крзна веома је необична. Друга створења мењају боју своје коже, као камелеон или полип. Али ова животиња је величине бика. А глава јој је као у јелена.“

Спуштајући се вијугавом стазом од сеновитог гаја, по јарком сунцу, Александар је размишљао о данашњој подуци. Схватиће већ, кад дође време, шта је Учитель хтео да каже. Надао се, ипак, да ће се ускоро вратити Хомеру и употребљивијим знањима: како dospети до краја света, погледати преко литице у понор а да ти се не заврти у глави.